

13. Книженко С. О. Криміналістична характеристика та основні положення розслідування екологічних злочинів): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.08 «Кримінальне право та криминологія; кримінально-виконавче право»/ С. О. Книженко. – Харків, 2006. – 19 с.

УДК 340.11:330.15

ПРАВОВИЙ РЕЖИМ ВИКОРИСТАННЯ ПРИРОДНИХ РЕСУРСІВ: ПОНЯТТЯ, ОСОБЛИВОСТІ

Кобецька Н.Р.

(кандидат юридичних наук, професор, завідувач кафедри трудового, екологічного та аграрного права Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника)

Анотація. У статті на основі теоретико-правового розуміння категорії «правовий режим» досліджуються характеристики, особливості та зміст правового режиму використання природних ресурсів. Обґрунтовується ключова роль документів дозвільного характеру та різноманітних договірних конструкцій як базових правових засобів, що формують правовий режим використання природних ресурсів в Україні в сучасних умовах.

Ключові слова: правовий режим; використання природних ресурсів; договори використання природних ресурсів, документи дозвільного характеру.

Kobetska N.R. The legal regime of the use of natural resources : definition, features

Actuality. In the process of regulation of a particular type of relations arises the necessity to clarify the system of legal means, methods, forms, types of regulation. Nowadays the legal regime of the use of natural resources has acquired the new features that contribute to the new changes in its structure and characteristics.

Purpose of the article. The article aims to substantiation of the basic principles, characteristics, contemporary features and content of the legal regime of the use of natural resources, the crucial role of permits and various contractual structures as basic legal tools that form the legal regime of natural resources.

Description of the underlying problem. The article derived the basic stipulating the legal regime of natural resources, principles of ecologization and sustainable development; consolidation of special natural resource legislation under environmental law; an orientation on ensuring the mutual coordination of environmental, economic, public and private, personal and public interests; substantial public and private legislative environmental restrictions of economic activity; the use of new, innovative tools for natural resources law and forms of regulation, emphasizing the important role of permits and contracts.

Conclusions. The legal regime of natural resources is a special order of adjusting of exploitation of useful properties of natural resources, based on a combination of general permits and special-permit types of regulation and includes range of legal means (including permits and contracts), which interact among themselves and provides ecological and safe, efficient, effective, sustainable environmental management.

Keywords: legal regime; natural resources; contracts of use of natural resources, permissive authorizing documents.

Постановка проблеми. В процесі правового регулювання того чи іншого виду відносин виникає необхідність вибору системи правових засобів, методів, форм, типів регулювання. Саме ефективне використання правових засобів для вирішення тих чи інших спеціальних завдань, на думку С. С. Алексєєва, у значній мірі полягає в тому, щоб вибрати оптимальний правовий режим, вміло відпрацювати його відповідно до специфіки цього завдання і змісту відносин, що регулюються [1, с. 185]. Висловлене повною мірою стосується правового регулювання використання природних ресурсів. Сьогодні правовий режим використання природних ресурсів набув нових рис, спирається на новітні принципи еколого-правового регулювання і правової системи в цілому. Суттєво вплинули на характер правового регулювання природокористування докорінні зміни в економічній, політичній, соціальній та правовій системі української держави, пов'язані з ліквідацією державної монополії на природні багатства, переходом до різних форм власності на природні ресурси, появою нових різновидів природокористування, зокрема орендного, розширенням кола суб'єктів природокористування, запровадженням платності природокористування тощо.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретична модель правового режиму розроблена радянською теорією права і представлена в працях С.С. Алексєєва, В.Б. Ісакова, О.В. Малька, М.І. Матузова, П.М. Рабіновича та ін. Разом з тим категорія «правовий режим» широко вживається в галузевих юридичних науках при аналізі окремих видів правових відносин, суб'єктів права тощо. Еколого-правові дослідження, спрямовані на розробку правового режиму окремих видів природокористування, представлені роботами Р.С. Кіріна, І.О. Костяшкіна, І.Л. Радика, П.В. Тихого, С.М. Шершуна та ін. Основоположні засади еколого-правового режиму охорони довкілля та використання природних ресурсів закладені в працях В.І. Андрейцева, А.П. Гетьмана, В.В. Костицького, М.В. Краснової, Н.Р. Малишевої, В.Л. Мунтяна, Б.Г. Розовського, Ю.С. Шемшученка. Вагоме значення для подальшого розвитку правового режиму природокористування мають дослідження В. М. Комарницького, присвячені спеціальному природокористуванню. Разом з тим комплексна новітня модель правового режиму використання природних ресурсів в сучасній еколого-правовій доктрині відсутня.

Метою статті є обґрунтування основоположних засад, характеристик, сучасних особливостей та змісту (системи основних правових засобів) правового режиму використання природних ресурсів; ключової ролі документів дозвільного характеру та різноманітних договірних конструкцій як базових правових засобів, що формують правовий режим природних ресурсів.

Виклад основного матеріалу. Докладно обґрунтував сутність, поняття, структуру, види правового режиму відомий теоретик права С.С. Алексєєв. Він визначив правовий режим як порядок регулювання, виражений в комплексі правових засобів, що характеризують особливе поєднання дозволів, заборон, а також позитивних зобов'язань, які взаємодіють між собою і створюють особливу спрямованість правового регулювання [1, с. 185]. Незважаючи на існування ряду інших підходів до розуміння правового режиму, традиційним є визначення цього поняття через категорію «порядок». М.І. Матузов і О.В. Малько, базуючись на наведеному вище трактуванні правового режиму, акцентують увагу на його цільовому спрямуванні: «Правовий режим – це особливий порядок правового регулювання, що виражається в певному поєднанні юридичних засобів і створює бажаний соціальний стан та конкретну ступінь сприятливості або несприятливості для задоволення інтересів суб'єктів права» [2, с. 17]. Вчені виводять також основні ознаки правових режимів: 1) встановлюються в законодавстві і забезпечуються державою; 2) мають на меті специфічним чином регламентувати конкретні галузі суспільних відносин, виділяючи в тимчасових і просторових межах ті чи інші суб'єкти і об'єкти права; 3) представляють особливий порядок правового регулювання, що складається з юридичних засобів і характеризується певним їх поєднанням; 4) створюють конкретну ступінь сприятливості або несприятливості для задоволення інтересів окремих суб'єктів права [2, с. 17].

В українській юридичній енциклопедії вказується, що правовий режим – це особливий правовий порядок, встановлений для окремих сфер суспільних відносин або суспільства в цілому (прикордонний режим, митний режим, режим в місцях позбавлення волі, правовий режим земель і майна, режим законності і т.д.). Спільними ознаками правового режиму є наявність відповідних обмежень, заборон або пільг. Правовий режим висловлює нерозривний зв'язок правової форми та змісту регульованих правом відносин, характеризується в зв'язку з цим моментом стабільності [3, с. 44]. І хоча правові режими характеризуються стабільністю та забезпечують впорядкованість, стійкість правового регулювання відповідних відносин, об'єктивні зміни, що відбуваються в суспільстві, державі, її політичній, економічній, соціальній та правовій системі, зумовлюють необхідність вдосконалення, розвитку, зміни встановлених правових режимів. «Правові режими надають адекватність і еластичність юридичній формі, дозволяють їй чіткіше вловлювати відмінності неоднорідних соціальних зв'язків, враховувати особливості різних суб'єктів і об'єктів, часові та просторові чинники, включені у сферу дії права» [2, с. 19].

В.М. Комарницьким обґрунтовано категорію «еколого-правовий режим спеціального природокористування», під яким учений розуміє встановлений законами та іншими нормативно-правими актами порядок використання природних ресурсів з урахуванням їх екологічної цінності, ролі в природних процесах, здатності до відновлення, який має на меті запобігти виснаженню, сприяти збереженню, бережливому використанню природних ресурсів. Екологічна складова спеціального природокористування зумовлює структуру режиму цього природокористування, основу якої складають: а) режим охорони та раціонального використання природних ресурсів (охоронний режим); б) відновлювальний режим [4, с. 14].

Одною з ознак правових режимів є те, що вони встановлюються, забезпечуються державою і закріплюються в законодавстві. Правове регулювання використання природних ресурсів забезпечується в своїй основі спеціальним природоресурсним законодавством у рамках екологічного права. Правовий режим використання природних ресурсів забезпечується нормами Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища», Земельного кодексу України, Лісового кодексу України, Кодексу України про надра, Водного кодексу України, Законів України: «Про охорону атмосферного повітря», «Про тваринний світ», «Про рослинний світ» та багатьох інших. Правовий режим використання того чи іншого природного ресурсу формується окремо, у кожному із природоресурсних кодексів і законів, проте для розробки цілісної правової моделі еколого-правового режиму використання природних ресурсів потрібен комплексний підхід. Такий підхід, у якому б реалізувались загальні положення щодо використання природних ресурсів у рамках екологічного права, повинен бути втілений у майбутньому Екологічному кодексі України. Провідні вітчизняні науковці у сфері екологічного права одноставні у доцільності прийняття Екологічного кодексу та закріплення у ньому базових норм щодо використання природних ресурсів. Відстоюючи позицію доцільності розроблення Екологічного кодексу України, Н. Р. Малишева констатує, що, на жаль, в Україні, як і в більшості пострадянських держав, поряд зі створенням широкої палітри нормативно-правових актів екологічної спрямованості, все ще зберігається автономність, відокремленість регулювання відносин в цій сфері від регламентації економічних та соціальних процесів. Часто позитивний вплив норм екологічного законодавства нівелюється законодавством інших галузей, у першу чергу господарського [5, с. 34]. А. Г. Бобкова пропонує при розробці Екологічного кодексу в окремому його розділі закріпити норми, присвячені правовому режиму використання природних ресурсів у сфері господарювання [6, с. 26]. П. О. Гвоздик, стверджуючи, що майбутній Екологічний кодекс України має забезпечити уніфікований, інтегрований підхід до визначення правових засад права власності на природні ресурси та права природокористування, пропонує включити до нього самостійний розділ «Право на природні ресурси», який має складатися з двох глав: «Право власності на природні ресурси» та «Право природокористування» [7, с. 271–272].

Основоположними для формування і вдосконалення правового режиму використання природних ресурсів є принципи екологізації та сталого розвитку.

Поняття екологізації одним з перших ввів до наукового обігу В. В. Петров. Він визначав поняття «екологізація господарського законодавства» під якою, на його думку, слід розуміти втілення екологічних імперативів в зміст правових норм, що регулюють різні сторони господарської діяльності підприємств, організацій, установ та інших об'єктів. Завдання екологізації – «прив'язати» вимоги природоохоронних норм, звернені до всіх природокористувачів, до конкретних умов господарської діяльності підприємств та інших виробничо-господарських об'єктів; значення – в практичній реалізації моделі взаємодії екологічних і економічних інтересів, закладеної в нормах природоохоронного законодавства, в умовах господарської діяльності [8, с. 70–71].

Концептуальною основою процесу екологізації в сучасних умовах, у тому числі і в галузі природокористування, виступає реалізація міжнародної стратегії сталого розвитку.

Основним фундаментальним началом стратегії сталого розвитку є забезпечення єдності екологічної та економічної складової, їх узгодження, а не протиставлення. Досягнення балансу між діяльністю людини та захистом довкілля вимагає впровадження екологічних вимог у рішення державних органів усіх рівнів, у весь процес управлінської діяльності, в управління виробничими процесами, в конкретну поведінку індивідуальних суб'єктів. Як зазначає А.П. Гетьман, слід виробити систему науково-обґрунтованих заходів, спрямованих на взаємодію державних структур, корпоративних об'єднань та громадських організацій зі створення екологічно безпечної економіки, формування нового екологічного мислення всього населення країни та збереження біологічного різноманіття на засадах сталого розвитку [9, с. 61]. Екологізація по-суті виступає одним із засобів забезпечення сталого розвитку. Сьогодні процес екологізації має всеохоплююче значення та передбачає екологізацію індивідуальної і суспільної свідомості, різних видів практичної діяльності, пов'язаної з впливом на об'єкти природи, екологізацію всіх елементів правової системи держави, включаючи правозастосовну практику та правотворчість, а також безпосереднє впровадження еколого-правових приписів у всі галузі законодавства [10, с. 165].

Правовий режим використання природних ресурсів покликаний забезпечити взаємодію і взаємоузгодження екологічних і економічних, приватних і публічних, особистих і державних інтересів. Ціннісне призначення екологічного права, що відображає поєднання та втілення в ньому різного роду інтересів, визначає та зумовлює його сучасні цілі, тенденції розвитку. Діяльність з використання природних ресурсів завжди буде зачіпати інтереси не одного суб'єкта, а декількох – як мінімум суспільства і держави (як носіїв публічного інтересів), не кажучи вже про інтереси суб'єкта, що здійснює використання природних ресурсів, оскільки природокористування зачіпає основу життєдіяльності суспільства – довкілля. В силу більш широкого впливу публічного інтересу у сфері природокористування, діяльність суб'єктів природокористування носить обмежений характер у тому сенсі, що дія публічного інтересу не дозволяє суб'єктам природокористування застосовувати правові засоби винятково на свій розсуд і в своїх інтересах. Визнання пріоритету публічного екологічного інтересу не означає заперечення відсутності в громадян самотійного інтересу та визнання екологічним тільки публічного інтересу. Навпаки, особливе значення має поєднання та врахування приватних екологічних й економічних інтересів та співвідношення їх з публічним. Правове оформлення оптимального поєднання економічних, споживацьких інтересів у задоволенні ресурсних потреб економіки та екологічних інтересів, спрямованих на забезпечення життєво необхідної потреби існування в безпечному, ресурсно та екологічно збалансованому довкіллі передбачає потребу використання міжгалузевого інструментарію в регулюванні досліджуваних відносин. Саме від такої концепції слід відштовхуватись при виведенні та науковому обґрунтуванні правового режиму використання природних ресурсів.

Споживчі властивості природних ресурсів стали передумовою формування інституту права спеціального природокористування, а в сучасних умовах ринкової економіки – це основа їх господарського використання. Однак правовий режим використання природних ресурсів передбачає суттєві еколого-правові обмеження господарської діяльності. Специфічним галузевим правовим способом регулювання відносин у сфері охорони довкілля та використання природних ресурсів є публічно-правові екологічні обмеження, які включають: природоохоронні заборони та вимоги до господарської діяльності, обмеження суб'єктного складу, права власності та обороту природних об'єктів, функціональні та територіальні обмеження використання природних ресурсів, що побудовані на принципах попередження (неспричинення) екологічної шкоди, раціонального, комплексного і цільового природокористування обтяження природних об'єктів, пов'язані із здійсненням загальнодоступного (загального) природокористування та встановленням публічних сервітутів [11, с. 62]. Еколого-правові

обмеження та екологічні вимоги, що пред'являються до користувачів природних ресурсів, можуть бути закріплені в нормативно-правових актах різної галузевої приналежності. Це можуть бути нормативно-правові акти екологічного законодавства, а також іншого роду законодавчі акти, що предметно не належать до еколого-правових (природоресурсних). Водночас, конкретизація таких обмежень міститься саме в рамках екологічного законодавства.

Правовий режим включає різні способи, методи, типи правового регулювання, але в різному їх поєднанні, при домінуванні одних і допоміжній ролі інших. «Питання правових засобів, – зазначає С.С. Алексєєв, – не стільки питання відокремлення в особливий підрозділ тих чи інших фрагментів правової дійсності, скільки питання їх особливого бачення в строго певному ракурсі – їх функціонального призначення, їх ролі як інструментів оптимального вирішення соціальних завдань.... Існуючі правові засоби опрацьовуються і вводяться в закон з розрахунку на те, що саме вони забезпечать реалізацію існуючих в цій галузі суспільного життя інтересів, вирішення економічних, соціальних завдань, що виникають» [12, с. 151, 173–174]. Сьогодні в екологічному праві України існує складна система регулювання відносин спеціального природокористування, яка поєднує різні, по-суті протилежні, способи та типи правового регулювання: адміністративні і цивільно-правові. Основними правовими засобами, формами регулювання на етапі набуття права використання природних ресурсів та в процесі його реалізації виступають документи дозвільного характеру та різноманітні договірні конструкції.

Договори використання природних ресурсів передбачають деталізоване регулювання процесу використання природних ресурсів, спрямованого на задоволення виробничо-господарських, економічних, споживацьких інтересів природокористувачів, конкретизують індивідуальні умови використання природних об'єктів, встановлюють детальний порядок експлуатації, освоєння природних компонентів довкілля. Тривалий час договори взагалі не визнавалися як регулятори природоресурсних відносин. Як зазначав Ю.О. Вовк в одному з перших підручників з правової охорони природи, «договір не розглядається законом як підстава виникнення природокористування. За своєю природою договір як угода сторін не має нічого спільного з розпорядчими актами держави. Однак договірною формою може використовуватися для уточнення прав і обов'язків природокористувачів, але тільки після винесення рішення, постанови про надання природного об'єкта в користування і в суворій відповідності з ними» [13, с. 624]. Щоправда, вже в 90-х роках ХХ ст. в одній із фундаментальних монографій була озвучена пропозиція необхідності значного розширення договірною регулювання відносин природокористування як такого, що добре узгоджується з демократизацією управління господарським життям [14, с. 71]. Характеризуючи сучасний стан правового регулювання відносин використання природних ресурсів, В. М. Єрмоленко зазначає, що відносини природокористування потребують переважно диспозитивних регулятивних засад, які базуються на позитивних зобов'язуваннях і стимулах, а також обмеженому застосуванні дозвільних способів при наданні дозволів на спеціальне природокористування [15, с. 150]. М. В. Краснова, аналізуючи Стратегію державної екологічної політики України, робить висновок, що остання визначає можливості подальшого вдосконалення договірною регулювання екологічних правовідносин з метою забезпечення паритету публічних та приватних інтересів, нинішніх та майбутніх поколінь людей у галузі використання природних ресурсів, охорони навколишнього природного середовища та забезпечення екологічної безпеки [16, с. 69].

Дозволи є засобом прямого адміністративного впливу на суб'єкта відповідних відносин, які зобов'язують його діяти відповідним чином. Дозвільні документи, що видаються за підсумками попередньої оцінки можливостей суб'єкта здійснювати конкретний вид природокористування, засвідчують здатність та надають право на його здійснення, закріплюючи цим самим спеціальну правосуб'єктність природокористувача.

Об'єктивні особливості природних об'єктів (ресурсів), господарсько-виробничих процесів їх використання зумовлюють необхідність застосування адміністративно-правових механізмів регулювання, серед яких важливу роль відіграють дозвільні процедури. Безумовна цінність дозвільного регулювання визначається його метою та завданнями, спрямованими на забезпечення екологічної безпеки господарського освоєння природних ресурсів, запобігання проявам негативного впливу на природні об'єкти, безконтрольного необґрунтованого використання елементів природи, здійснення фіксації, обліку суб'єктів, видів, меж використання природних ресурсів.

Надавати певну перевагу чи то адміністративно-правовим чи то цивільно-правовим інструментам при регулюванні використання природних ресурсів недоцільно, адже навіть незначний пріоритет дозвільної чи договірної моделі може призвести до дисбалансу та ускладнити сам механізм правового регулювання. Важливо послуговуватись загальним інструментарієм як адміністративного, так і цивільно-правового впливу, але при цьому не втратити предметні характеристики природоресурсного права.

Висновки. Такими чином, основними характеристиками та підвалинами функціонування правового режиму використання природних ресурсів в Україні є такі:

- основоположними для формування і вдосконалення правового режиму використання природних ресурсів є принципи екологізації та сталого розвитку;
- правовий режим встановлюються, забезпечуються державою і закріплюються спеціальним природоресурсним законодавством у рамках екологічного права;
- правовий режим використання природних ресурсів покликаний забезпечити взаємодію і взаємоузгодження екологічних і економічних, приватних і публічних, особистих і державних інтересів;
- регулювання використання природних ресурсів передбачає суттєві публічно-правові екологічні обмеження господарської діяльності;
- правовий режим використання природних ресурсів сьогодні зазнає змін та потребує оновлення відповідно до змін соціально-економічної, політичної і правової системи, в тому числі в частині виокремлення нових видів використання природних ресурсів, застосування нових, нетрадиційних для природоресурсного права засобів і форм регулювання;
- серед правових засобів, що формують правовий режим використання природних ресурсів важливе місце належить дозволам та договорам.

В сучасних умовах інститут права спеціального природокористування трансформується в комплексний міжгалузевий інститут використання природних ресурсів (у рамках екологічного права) як сукупність норм різних галузей права (екологічного, господарського, цивільного, адміністративного), які регулюють процес експлуатації корисних властивостей природних об'єктів з метою отримання економічної вигоди, при пріоритеті та строгому дотриманні екологічного публічного імперативу, що полягає в підтриманні безпечного навколишнього природного середовища, в справедливому розподілі благ, отриманих від використання природних ресурсів, і збалансованих до потреб економічного і соціального розвитку. Правовий режим використання природних ресурсів – це особливий порядок регулювання експлуатації корисних властивостей природних ресурсів, що базується на поєднанні загально-дозвільного та спеціально-дозвільного типів правового регулювання та включає комплекс правових засобів (в тому числі дозволів і договорів), які взаємодіють між собою і забезпечують еколого-безпечне, раціональне, ефективне, стає природокористування.

Список використаних джерел

1. Алексеев С. С. Общие дозволения и общие запреты в советском праве / С. С. Алексеев. – М. : Юрид. лит., 1989. – 288 с.
2. Матузов Н. И. Правовые режимы: вопросы теории и практики / Н. И. Матузов, А. В. Малько // Правоведение. – 1996. – № 1. – С. 16–29.
3. Юридична енциклопедія : в 6 т. / редкол. : Ю. С. Шемшученко (відп. ред.) та ін. – К. : Укр.енцикл., 2003. – Т. 5: П – С. – 736 с.

4. Комарницький В. М. Право спеціального природокористування : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук : спец. 12.00.06 / Віталій Мар'янович Комарницький. – К., 2012. – 36 с.
5. Малишева Н. Р. Розроблення Екологічного кодексу України – закономірний етап законотворчих робіт в галузі охорони навколишнього природного середовища / Н. Р. Малишева // Сучасні проблеми систематизації екологічного, земельного та аграрного законодавства України : зб. наук. праць Круглого столу (18 березня 2011 р.). – К. : ВГЛ «Обрії», 2011. – С. 33–39.
6. Бобкова А. Г. Оренда як правова форма використання природних ресурсів у сфері господарювання / А. Г. Бобкова // Актуальні проблеми правового забезпечення екологічної безпеки, використання та охорони природних ресурсів : матеріали міжнар. наук.-практ. конф., 9–10 жовтня 2009 р. / за заг. ред. А. П. Гетьмана, М. В. Шульги. – Харків : Національна юридична академія України ім. Ярослава Мудрого, 2009. – С. 23–26.
7. Гвоздик П. О. Джерела екологічного права України : монографія / П. О. Гвоздик ; відп. ред. Н. Р. Малишева. – К. : Алерта, 2012. – 304 с.
8. Петров В. В. Экология и право / В. В. Петров. – М. : Юрид. лит., 1981. – 224 с.
9. Правова охорона довкілля: сучасний стан та перспективи розвитку : монографія / А. П. Гетьман, А. К. Соколова, Г. В. Анісімова [та ін.] ; за ред. А. П. Гетьмана. – Х. : Право, 2014. – 784 с.
10. Кобецька Н. Р. Екологізація законодавства у сфері використання природних ресурсів / Н. Р. Кобецька // Актуальні проблеми вдосконалення чинного законодавства України : Збірник наукових статей. Випуск 35. – Івано-Франківськ : Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, 2014. – С. 158–169.
11. Васильева М. И. О методах, средствах и способах правового регулирования экологических отношений / М. И. Васильева // Экологическое право. – 2009. – № 2/3. – С. 56–67.
12. Алексеев С. С. Теория права / С. С. Алексеев. – М. : Изд-во «БЕК», 1994. – 224 с.
13. Вовк Ю. О. Вибрані праці / Вовк Юліан Олександрович / упоряд. А. П. Гетьман, М. В. Шульга ; відп. ред. М. В. Шульга. – Х. : Юрайт, 2013. – 704 с.
14. Право природопользования в СССР / Н. И. Краснов, Г. А. Аксененок, Г. С. Башмаков [и др.] ; отв. ред. И. А. Иконичкая. – М. : Наука, 1990. – 196 с.
15. Єрмоленко В. Теоретичні проблеми розмежування галузей екологічного і природоресурсного права / В. Єрмоленко // Право України. – 2010. – № 6. – С. 148–152.
16. Краснова М. В. Науково-правові питання договірних засад та положення Стратегії державної екологічної політики України / М. В. Краснова // Правові аспекти реалізації екологічної та природоресурсної політики : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (7–8 жовтня 2011 р., м. Дніпропетровськ) [присвяч. 10-річчю юрид. ф-ту НГУ, 20-річчю Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища» та 15-річчю приєднання України до Конвенції 1979 року] / ред. кол. : В. І. Андрейцев [та ін.]. – Дніпропетровськ : Національний гірничий університет, 2011. – С. 65–69.

УДК 351.

ДИСЦИПЛІНАРНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ЕКОЛОГІЧНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ

Кохан Н.В.

(кандидат юридичних наук, доцент кафедри трудового, екологічного та аграрного права Юридичного інституту Прикарпатського національного університету імені В. Стефаника)

Анотація. У даній статті аналізуються такі явища, як: поняття дисциплінарної відповідальності за екологічні правопорушення, підстави загальної та спеціальної дисциплінарної відповідальності за екологічні правопорушення, порядок накладення дисциплінарних стягнень, порядок оскарження незаконно накладених дисциплінарних стягнень на працівника.

Ключові слова: екологічні правопорушення, дисциплінарне стягнення, дисциплінарна відповідальність, загальна та спеціальна дисциплінарна відповідальність, оскарження дисциплінарної відповідальності.

Kohan N.V. Disciplinary liability for environmental violations

The choice of the International European way of the country, Ukraine's desire to join the EU, the adaptation of Ukraine's legislation and is amending domestic legislation, all this leads to the relevance of the chosen topic and need one more legal analysis.

It should be noted that the issue of disciplinary responsibility for environmental violations were the subject of research as scientists of labour as well as environmental law, for instance P.D. Pylypenko, Hutoryan N.M. Andreytzeva V.I. N.R. Kobetzkoii, Y.S. Shemshuchenka.